

# LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS POZICIJA DĖL EUROPOS KOMISIJOS EUROPOS SOCIALINIŲ TEISIŲ RAMSČIO INICIATYVOS

## *Apie socialines sąlygas ir ES socialinės srities acquis*

### **1. Kokie, jūsų manymu, yra aktualiausi užimtumo ir socialiniai prioritetai?**

- nepalankių demografinių tendencijų (spartaus gyventojų senėjimo ir aktyvios migracijos) valdymas
- darbo santykių prisitaikymas prie skaitmeninių, technologinių pokyčių, darbo judumo ir sparčiai kintančių darbo formų įvairovė, darbo paklausos ir pasiūlos neatitikimas: būtina spartesnė ir didesnė parama keičiant darbą ir profesinę veiklą, parama visais profesinio gyvenimo etapais kelti kvalifikaciją, įgyti naujų įgūdžių
- ne tik lankstumo, bet ir darbuotojų socialinės apsaugos užtikrinimas bei sąlygų lankstiems darbo modeliams, kurie padėtų užtikrinti profesinės veiklos ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą, sudarymas
- vaikų gerovės ir teisių užtikrinimas bei šeimos stiprinimas
- moterų ir vyrų lygybė darbo rinkoje ir švietime, įskaitant atlyginimo ir pensijų skirtumų mažinimą, skatinant vyrų ir moterų ekonominę nepriklausomybę, mažinant profesinę segregaciją
- socialinės diferenciacijos naikinimas: stipriai išaugusio skurdo ir socialinės atskirties bei pajamų nelygybės mažinimas, žmonių su negalia įtraukties didinimas, išaugusio dirbančiųjų skurdo mažinimas
- struktūrinės reformos: darbo rinkai reikalingų pakeitimų priėmimas, kokybiškų darbo vietų kūrimas, užtikrinimas, kad jaunimo perėjimas iš švietimo į darbo rinką būtų spartus, kad vyresnio amžiaus asmenys kuo ilgiau pasilikėtų darbo rinkoje; socialinio draudimo sistemos pertvarkymas, prisitaikant prie demografinių tendencijų, kad būtų išsaugotas jos tvarumas ir gebėjimas užtikrinti orias pensijas, nedarbo, motinystės, vaiko, ilgalaikės priežiūros ir ligos išmokas
- regioninio atotrūkio nacionalinių valstybių viduje mažinimas
- socialinių partnerių, pilietinės visuomenės ir akademinės bendruomenės derybinių galių didinimas

### **2. Kaip būtų galima paaiškinti užimtumo ir socialinių sąlygų skirtumus atskirose Europos valstybėse narėse?**

- lemia ne tik istorinės, politinės ar ekonominės priežastys, nulėmusios socialinei sričiai tenkančią valstybių narių BVP dalį, bet taip pat savalaikių struktūrinių reformų trūkumas
- nepakankamos švietimo ir mokymo sistemoms suderinamumas su darbo rinka
- socialinės apsaugos sistemų modeliai nepritaikyti prie sparčiai besikeičiančios situacijos valstybėse narėse
- skirtingos socialinės parterystės tradicijos

### **3. Ar ES *acquis* tebėra aktualus ir ar manote, kad būtų galima imtis papildomų ES veiksmų?**

- ES *acquis* nepakankamai atspindi sparčiai besikeičiančią ekonominę, socialinę ir užimtumo situaciją, tačiau svarbiausiu veiksniu išlieka jo tinkamas taikymas per jau esamus mechanizmus. Europos socialinių teisių ramstis turi būti lankstus, prisitaikantis prie sparčiai besikeičiančios ES politinės situacijos
- ES socialiniai teisės aktai yra pakankamai išsamūs, o juos tikslinant ar keičiant pirmiausia reikia įvertinti tokių pakeitimų proporcingumą ir subsidiarumą bei pridėtinę naudą visai ES

### ***Apie darbo aplinkos ir socialinės gerovės sistemų ateitį***

#### **4. Kokios, jūsų manymu, tendencijos lems didžiausius pokyčius?**

- Demografinės tendencijos (pvz., senėjimas, migracija)
- Technologiniai pokyčiai
- Nelygybė

Norėtume atkreipti dėmesį, kad svarbu suvokti ir spręsti nelygybės problemą plačiąja prasme. Kai kalbama apie nelygybę, reikia akcentuoti ne tik nediskriminacines nuostatas darbo rinkoje. Nelygybės sąvoką turėtume suprasti ir kaip pajamų nelygybę, socialinę nelygybę, vyresnio amžiaus žmonių, neįgaliųjų prieinamumo prie paslaugų nelygybę, skirtingų regionų nelygybę ir pan.

#### **5. Kokie pagrindiniai pavojai ir galimybės galėtų būti siejami su šiomis tendencijomis?**

##### *Pavojai:*

- spartus gyventojų senėjimas, dirbančių gyventojų skaičiaus mažėjimas, „protų nutekėjimas“ turės neigiamą įtaką valstybių narių ekonominiam stabilumui
- padidėjusi socialinių išmokų našta, nes dėl demografinių tendencijų sumažėja mokančiųjų skaičius, bet padidėja valstybės išmokos pensijoms, ilgalaikiai priežiūrai
- darbo pasiūlos ir paklausos neatitikimas: nuolatinis darbuotojų trūkumas specifiniuose darbo rinkos sektoriuose (IT, sveikatos apsauga)
- iššūkis nacionalinėms švietimo ir mokymo sistemoms, kurioms reikia greitai prisitaikyti prie naujų poreikių, užtikrinti pakankamas ir nuoseklias investicijas į žmogiškąjį kapitalą viso žmogaus gyvenimo ciklo laikotarpiu (perkvalifikavimas, suaugusiųjų mokymasis visą gyvenimą ir pan.)
- ryškus atotrūkis tarp atskirų visuomenės grupių, regioninis atotrūkis nacionaliniu lygiu stabdantis valstybių narių ekonominį ir konkurencinį augimą

##### *Galimybės:*

- demografiniai pokyčiai gali būti didžiulė galimybė, jeigu ilgiau ir sveikiau gyvenantys sulaukę pensinio amžiaus žmonės būtų skatinami likti darbo rinkoje taikant aktyvaus

senėjimo priemonės ar net grįžti į darbo rinką jau po išėjimo į pensiją, nes būtų mažinamas ne tik darbuotojų trūkumas, bet ir užtikrinamos įmokos į biudžetą

- darbinio ir šeimyninio gyvenimo balanso užtikrinimas ir lanksčių sąlygų dirbti ir rūpintis vaikais, priežiūros reikalaujančiais artimaisiais, suteikimas šeimai, kas sumažintų našą valstybės biudžetui
- prisitaikymas prie technologinių ir skaitmeninių pokyčių ir iššūkių gali padaryti valstybes nares konkurencingomis, bet tam svarbu užtikrinti perkvalifikavimo, mokymosi visą gyvenimą bei įgūdžių tobulinimo galimybes
- nelygybės mažinimas gali prisidėti kuriant ekonomiškai klestinčią valstybę
- kokybiškų darbo sąlygų sudarymas siekiant užtikrinti orią senatvę

#### **6. Ar galėtumėte kaip sektinus pavyzdžius įvardyti kokias nors esamas arba būsimas politikos sritis, institucijas ar bendrovių praktiką?**

2015 m. birželio 9 d. Vyriausybė pritarė „Darbo santykių ir valstybinio socialinio draudimo teisinio–administracinio modelio“ įstatymų paketui. Suburta mokslininkų komanda parengė naujus teisės aktų projektus reglamentuojančius tris pagrindines visuomenės sritis: darbo santykius, užimtumą ir socialinį draudimą. Naujo socialinio modelio tikslas – sukurti lankstesnius darbo santykius ir taip skatinti kurti naujas darbo vietas, sukurti valstybinio socialinio draudimo ir užimtumo sistemas, mažinančias socialinę atskirtį ir skurdą. Rengiant teisės aktų projektus, be abejo, buvo atsižvelgta į Tarptautinės darbo organizacijos dokumentuose įtvirtintus standartus bei Europos Sąjungos reikalavimus. Socialinio modelį sudaro pagrindiniai įstatymai – Darbo kodeksas, Užimtumo ir Nedarbo socialinio draudimo, Pensijų socialinio draudimo įstatymai. Įstatymai priimti ir jų įsigaliojimas numatytas nuo 2017 m. liepos 1 d.

Kadangi valstybinio socialinio draudimo, darbo santykių ir užimtumo sistemos glaudžiai susijusios, siekiama įgyvendinti vieningą tvarų Lietuvos socialinį modelį, kuriuo pagalba bus:

- didinamas valstybės konkurencingumas, darbo našumas ir efektyvumas
- mažinamas šešėlis darbo santykiuose
- subalansuojamos darbuotojų garantijos
- skatinamos įvairios darbo formas
- mažinama administracinė našta
- įtvirtinamas darbo rinkos lankstumas ir saugumas
- taikomas naujas efektyvesnis aktyvios darbo rinkos politikos priemonių taikymo modelis, kuris padėtų spręsti užimtumo problemas ir mažinti ilgalaikio nedarbo riziką
- praplečiamos bedarbių mokymosi ir praktikos darbo vietoje galimybės, siekiant efektyvesnės bedarbių integracijos į darbo rinką
- nedidinant išlaidų pensijoms, išlaikomas pensijų lygis, priklausantis nuo ekonominių ir demografinių rodiklių.

## *Apie Europos socialinių teisių ramstį*

### **7. Ar pritariate čia išdėstytam požiūriui, kuriuo būtų vadovaujama formuojant Europos socialinių teisių ramstį?**

Sutinku

*Sukonkretinkite:*

- Pritariame, jog turi būti skatinamas atviro koordinavimo metodas, valstybių narių gerosios patirties dalinimasis, ES Užimtumo, Socialinės apsaugos, Ekonominės politikos ir Švietimo komitetų glaudesnis bendradarbiavimas bendros politikos klausimais
- kalbant apie reformas, Europos socialinių teisių ramsčio ryšys su Europos semestru nėra aiškus, tačiau visa tai turėtų būti užtikrinama per Europos semestro procesą ir siekiant strategijos „Europa 2020“ nustatytų tikslų pasiekimo ir skatinant įtraukų augimą. Bet kuriuo atveju, Europos socialinių teisių ramstis neturėtų dubliuoti jau esamų procesų
- nėra abejonės, kad bendras tikslas tobulinti visų Europos šalių socialinės apsaugos sistemas, jas suartinti, išvengiant tiek nepageidaujamų šalutinių poveikių (*spillover effects*), tiek ryškių gyvenimo lygio skirtumų yra tikrai geras, tačiau jo turi būti siekiama atsižvelgiant į susiklosčiusias atskirų valstybių narių ypatybes bei įvertinant konkurencingumo svarbą

### **8. Ar pritariate čia pasiūlytai socialinių teisių ramsčio aprėptčiai, sritims ir principams? Ar esama kokių nors tinkamai neišreikštų arba neįtrauktų aspektų?**

**Ar esama kokių nors tinkamai neišreikštų arba neįtrauktų aspektų?**

Europos socialinių teisių ramsčio aprėptis yra labai plati, ji praktiškai apima visą socialinę ir užimtumo politiką.

Manome, jog svarbu kalbėti ne tik apie socialinio dialogo ir darbdavių įtraukimą (10 p.), tačiau ir apie pilietinio dialogo akcentavimą.

Taip pat norime atkreipti dėmesį, jog išdėstytos politinės sritys didžiąja dalimi akcentuoja užimtumo politiką, tačiau svarbu kalbėti ir apie socialinį aspektą.

### **9. Ar galite nurodyti, kurios sritys ir principai yra svarbiausi atnaujintam euro zonos konvergencijos procesui?**

- Įgūdžiai, švietimas ir mokymasis visą gyvenimą
- Lanksčios ir apsaugotos darbo sutartys
- Aktyvus užimtumo rėmimas
- Lygios galimybės
- Integruotos socialinės išmokos ir paslaugos

*Pastabos:*

- sritys, turinčios tiesioginį fiskalinį ir biudžetinį poveikį yra esminės euro zonos konvergencijai, todėl jos turi būti kruopščiai įvertintos
- socialinės apsaugos sistemų tvarumas ir adekvatumas turėtų būti pagrindinis ateities rūpestis ir turėtų būti integruotas į Europos socialinių teisių ramstį
- atnaujinta lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyros koncepcija siekiant geresnio užimtumo ir socialinių sistemų funkcionavimo

**10. Kaip jie turėtų būti apibrėžti ir kaip į juos reikėtų atsižvelgti praktikoje? Visų pirma, ar galite įsivaizduoti, kaip tam tikrose srityse bus laikomasi minimalių standartų arba lyginamųjų rodiklių ir ar tai duos papildomos naudos, jeigu taip, kuriose?**

- remiame komunikate išreikštą nuomonę, kad Europos socialinių teisių ramsčio tikslas turėtų būti ne kurti naujus teisės aktus. Todėl bet kurie veiksmai, kurių bus imamasi, neturėtų būti teisiškai įpareigojantys
  - turi būti įvertinta išimtinė valstybių narių kompetencija socialinės apsaugos srityje, atsižvelgta į jų skirtingą ekonomikos lygį ir politikos aplinkybes. Manome, kad pasiūlymai turėtų tapti tik orientacine valstybių narių užimtumo ir socialinės srities rezultatų stebėjimo priemone. Turi būti išlaikytas subsidiarumo principas bei įvertintos skirtingos valstybių narių situacijos.
-